

به نام خدا

گزارش سخنرانی علمی

«چالشها و راهکارهای اجرای دوره‌های یادگیری الکترونیکی در ایران»

سخنران: دکتر ناصر مزینی

تاریخ برگزاری: ۱۳۹۱/۷/۲۶

مکان: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

تدوین: سیده متین ماهری

مهر ۱۳۹۱

۱- مقدمه

گزارش حاضر به معرفی دومین سخنرانی انجمن یادگیری الکترونیکی ایران (یادا) می‌پردازد. این سخنرانی با همکاری پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و از سوی آقای دکتر ناصر مزینی برگزار شد. در انتها نیز نتایج تحلیل کاربرگ‌های ارزشیابی شرکت‌کنندگان ارائه می‌شود.

۲- معرفی سخنران

آقای دکتر ناصر مزینی، استادیار و رئیس دانشکده مهندسی کامپیوتر دانشگاه علم و صنعت ایران و از پیشگامان و صاحب‌نظران یادگیری الکترونیکی در کشور برگزار این سخنرانی را برعهده داشتند که پس از تبریک ایام ماه ذی‌الحجه، سخنرانی خود را با ذکر آیه زیر آغاز نمودند:

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
و ما به داوود و سلیمان، دانشی عظیم دادیم و آنان گفتند: «ستایش از آن خداوندی است که ما را بر بسیاری از بندگان مؤمنش برتری بخشید.»

۳- خلاصه سخنرانی

۳-۱- تئوری یادگیری

سازنده‌گرایان با تأکید بر فعالیت یادگیرنده در فرایند یادگیری، معتقدند که دانش از بیرون به فرد منتقل نمی‌شود، بلکه آنچه وی از طریق حواسش دریافت می‌کند بر اساس فردیت خویش پردازش می‌کند.

ایشان با تأکید بر استخراج این موارد از برخی مقالات، مزایای آموزش الکترونیکی را به شرح زیر بیان فرمودند:

۳-۲- برخی مزایای آرمانی در آموزش الکترونیکی

- برداشته شدن محدودیتهای ناشی از زمان و مکان
- امکان دستیابی همگان به فرصتها بدون توجه به محدودیت سنی
- حذف محدودیتهای ناشی از جنسیت، قومیت و نژاد
- برداشته شدن قسمتی از محدودیتهای ناشی از معلولیتهای جسمی
- تقویت مشارکت مردم، اولیا، اساتید و دانشجویان در سیاستگذاری نظارت و ارزشیابی نظام آموزشی
- امکان ارائه آموزش فراگیر در طول حیات فرد با سرعت بیشتر و کیفیت مطلوب‌تر با توجه به نیازها و توانایی‌های فرد

ایشان در ادامه به مقایسه آموزش الکترونیکی و سنتی، با تأکید بر استخراج این موضوع از یک مقاله داخلی، پرداختند:

۳-۳- آموزش الکترونیکی و آموزش سنتی

جدول (۱): مقایسه آموزش الکترونیکی و آموزش سنتی

ویژگیهای آموزش الکترونیکی	ویژگیهای آموزش عالی در جامعه صنعتی
از تیم تدریس استفاده می شود	تدریس توسط یک نفر انجام می شود
فعالیت گروهی	گوش دادن به استاد
نقش استاد مدیریت آموزشی و معرفی منابع	استاد مسئول آزمون و حتی نظارت بر تکالیف خانه
اهداف آموزشی دائم در حال بازنگری هستند	مرور بسیار کمی صورت می گیرد
محیط کلاس آزاد و خودانگیز است.	محیط کلاس بیانگر نگرش مقتدرانه استاد است
تأکید بر توسعه تفکر	تأکید بر حفظیات
آزمون برای تشخیص نقاط قوت و ضعف و فراهم کردن اطلاعات برای تصمیم گیری ها	آزمونها برای دادن مدرک انجام می شوند

متأسفانه تجربه اجرای دوره های آموزش الکترونیکی در دنیا و به خصوص در ایران حاکی از وجود مشکلات زیادی است و به نظر می رسد چالشهای زیادی در این مقوله وجود دارد. مشکلات فقط در یک زمینه خاص مثلاً فناوری نیست و به ارزیابی بین رشته ای نیاز است.

۳-۴- مراحل اجرای یک دوره الکترونیکی

الف - تعیین دورنما

ب - تعیین مأموریت

ج - برنامه ریزی که شامل فعالیتهای زیر می شود:

ج ۱- شناسایی نیازمندیهای اولیه و چالشهای مربوطه

ج ۲- کشف علایق و اقبال متقاضیان

ج ۳- امکان سنجی اجرای دوره

ج ۴- تهیه زیرساخت لازم سخت افزاری

ج ۵- تهیه زیرساخت ارتباطی

ج ۶- تهیه محتوای الکترونیکی

ج ۷- آماده سازی برنامه اجرا

ج ۸- اجرا

ایشان در ادامه به نتایج یک پژوهش که به مقایسه عوامل انگیزشی میان دانشجویان آموزش سنتی و الکترونیکی در دانشگاه پرداخته شده بود، اشاره فرمودند:

جدول (۲): نتیجه یک پژوهش در مقایسه عوامل انگیزشی بین دانشجویان سنتی و الکترونیکی در دانشگاه

میانگین (۷-۱) دانشجویان الکترونیکی	میانگین (۷-۱) دانشجویان حضوری	موضوع مورد بررسی
۵,۴۰	۵,۱۲	جهت گیری درونی نسبت به هدف
۵,۴۶	۴,۸۵	جهت گیری بیرونی نسبت به هدف
۵,۷۱	۵,۱۶	ارزش گذاری نسبت به تکلیف
۵,۵۲	۵,۵۱	کنترل باورهای یادگیری
۵,۴۴	۵,۳۳	خودکارآمدی
۴,۰۶	۳,۷۳	اضطراب امتحان

جدول (۳): مقایسه بعضی عوامل رضایتمندی دانشجویان حضوری و الکترونیکی

نظر دانشجویان الکترونیکی	نظر دانشجویان حضوری	موضوع مورد بررسی
٪۲۷	٪۶۷ (کم و خیلی کم)	به روز بودن محتوای آموزشی
٪۵۰	٪۶۵ (کم و خیلی کم)	میزان نظارت دستگاه بالادستی بر محتوا
٪۳۲	٪۵۲ (کم و خیلی کم)	نظام مند بودن ارائه محتوا
٪۵۳	٪۸۲ (کم و خیلی کم)	استفاده از ابزارهای کمک آموزشی
٪۲۸	٪۷۳ (کم و خیلی کم)	اعتبار ارزشیابی تحصیلی

۳-۵. چالشهای موجود در حوزه آموزش الکترونیکی

- معمولاً الگوی آموزشی دوره حضوری عیناً کپی شده و در فضای مجازی پیاده سازی می شود.
- غالباً هیچ یک از عوامل تأثیرگذار در این عرصه (استاد، دانشجو، مدیر اجرایی و کارگزاران) تجربه قبلی مناسب برای این فضا را ندارند.
- عوامل فرهنگی بومی لحاظ نشده است.
- زبان فارسی در این محیط در نظر گرفته نشده است.
- حتی بخشهای مختص فضای الکترونیکی به خوبی تعریف یا اجرا نشده اند: مثلاً محتوای الکترونیکی علی رغم وجود امکانات متعدد در فضای الکترونیکی متأسفانه نرخ عدم موفقیت در آموزش الکترونیکی بعضاً بسیار بالا گزارش می شود. به طور متوسط ۲۰ تا ۴۰ درصد عدم موفقیت در دوره های الکترونیکی در مقایسه با ۱۰ تا ۲۰ درصد برای دوره های حضوری گزارش شده است. در مقالات رسمی در نشریات دنیا عدم موفقیت در دوره الکترونیکی تا ۷۰ درصد گزارش شده است.

۶-۳- جایگاه ارزشیابی در فرایند یاددهی - یادگیری

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی تنها به اجرای امتحانات پایان دوره منحصر نمی‌شود، بلکه می‌توان آن را جزئی جدانشدنی از فرایند آموزش و یادگیری قلمداد کرد. تأکید ارزشیابی بر سنجش عملکردهای نهایی حاکی از آن است که عمل ارزشیابی باید به طور مستمر، هم در جریان آموزش و هم در پایان دوره آموزشی انجام پذیرد.

۷-۳- برخی مشکلات از منظر ارائه‌دهندگان

- زیرساخت ناکافی مخابراتی کشور
 - عدم حمایت کافی مدیران و سازمانهای بالادستی
 - عدم آشنایی و حمایت اساتید
 - ناکافی بودن فرهنگ و سواد الکترونیکی لازم در دانشجویان
 - عدم وجود طرح مناسب آموزش در فضای مجازی
 - مشکلات خاص زبان فارسی در محیط رایانه
 - ورودی ضعیف‌تر
 - مقوله درآمذزایی
- ایشان در پایان پیشنهادهایی را برای چیره شدن بر مشکلات موجود بیان فرمودند:

۸-۳- پیشنهادها

- ۱- واقع‌نگر باشیم و رؤیاپردازی نکنیم.
- ۲- متناسب با توان و امکانات گام برداریم.
- ۳- مقیاس‌پذیر طراحی کنیم.
- ۴- از متخصصین هر حوزه استفاده کنیم.
- ۵- تکنولوژی آموزشی در طراحی محتوا ضروری است.
- ۶- برون‌سپاری در حد امکان مفید است.
- ۷- تأمین منابع نیروی انسانی
- ۸- تقلیل نقش نظام دیوانسالاری دولتی
- ۹- آموزش همه عوامل تأثیرگذار ضروری است.

ج. ارزشیابی نشست از دیدگاه شرکت کنندگان

در این سخنرانی تعداد ۳۸ نفر به صورت حضوری شرکت داشته‌اند. پس از اعلام فراخوان سخنرانی ۷۲ نفر به صورت الکترونیکی، برای شرکت در سخنرانی، کاربرگ نام‌نویسی را تکمیل و ارسال کردند که ۳۱ نفر از آنها در ارزیابی سخنرانی شرکت کردند. ۱۸ نفر از شرکت کنندگان زن و ۲۰ نفر مرد بودند. جدول ۱ سطح تحصیلات شرکت کنندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۱. سطح تحصیلات شرکت کنندگان

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد
دکتری	۴	۱۹٪
کارشناسی ارشد	۱۲	۵۷٪
کارشناسی	۳	۱۴٪
کاردانی	۲	۱۰٪
مجموع	۲۱	۱۰۰٪

نتایج تحلیل پرسشنامه‌های تکمیل شده در جدولهای زیر ارائه می‌شود:

۱. ارزیابی محتوا

جدول ۲. ارزیابی محتوای نشست

محتوا	بسیار بد		بد		متوسط		خوب		بسیار خوب		مجموع	
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
روشنی هدف ارائه شده	۰٪	۰	۰٪	۰	۰٪	۰	۴۰٪	۸	۶۰٪	۱۲	۱۰۰٪	۲۰
تناسب محتوا با انتظار شما	۰٪	۰	۰٪	۰	۱۰٪	۲	۳۵٪	۷	۵۵٪	۱۱	۱۰۰٪	۲۰
تناسب محتوا با نیازهای شما	۰٪	۰	۰٪	۰	۱۵٪	۳	۳۵٪	۷	۵۰٪	۱۰	۱۰۰٪	۲۰
روزآمدی محتوا	۰٪	۰	۰٪	۰	۲۵٪	۵	۳۰٪	۶	۴۵٪	۹	۱۰۰٪	۲۰
قابلیت در افزایش دانش تخصصی	۰٪	۰	۰٪	۰	۲۰٪	۴	۳۵٪	۷	۴۵٪	۹	۱۰۰٪	۲۰
جذابیت موضوع ارائه شده	۰٪	۰	۰٪	۰	۱۵٪	۳	۲۵٪	۵	۶۰٪	۱۲	۱۰۰٪	۲۰

۲. سخنران

جدول ۳. ارزشیابی سخنران نشست

سخنران		بسیار بد		بد		متوسط		خوب		بسیار خوب		مجموع	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
تسلط بر موضوع (توان علمی)		۰	۰	۰	۰	۰	۱	۵	۵	۷۰	۱۴	۲۰	۱۰۰
توانایی انتقال مطالب (قدرت بیان)		۰	۰	۰	۰	۱۰	۲	۳۰	۶	۶۰	۱۲	۲۰	۱۰۰
پیوستگی در ارائه مطلب		۱	۱	۵	۰	۱۰	۲	۶۰	۱۲	۲۵	۵	۲۰	۱۰۰
ایجاد انگیزه و علاقه در شرکت کنندگان		۱	۱	۵	۱	۲۰	۴	۳۵	۷	۳۵	۷	۲۰	۱۰۰
اشتیاق نسبت به یادگیری شرکت کنندگان		۰	۰	۰	۰	۲۰	۴	۳۵	۷	۴۵	۹	۲۰	۱۰۰
گشاده رویی و احترام نسبت به شرکت کنندگان		۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۵	۷	۶۵	۱۳	۲۰	۱۰۰
پاسخ به پرسش های شرکت کنندگان		۰	۰	۰	۰	۰	۰	۶۰	۱۲	۴۰	۸	۲۰	۱۰۰
حضور به موقع		۰	۰	۰	۰	۵	۱	۲۰	۴	۷۵	۱۵	۲۰	۱۰۰
مدیریت زمان		۰	۰	۰	۰	۵	۱	۲۵	۵	۷۰	۱۴	۲۰	۱۰۰

۳. شرایط و تسهیلات

جدول ۴. ارزیابی شرایط و تسهیلات نشست

شرایط و تسهیلات		بسیار بد		بد		متوسط		خوب		بسیار خوب		مجموع	
		درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
زمان برگزاری		۰	۰	۰	۰	۱۰	۲	۴۵	۹	۴۵	۹	۲۰	۱۰۰
مکان برگزاری		۰	۰	۰	۰	۱۰	۲	۵۰	۱۰	۴۰	۸	۲۰	۱۰۰
امکانات تالار (دیداری، نور، و...)		۰	۰	۰	۰	۵	۱	۴۵	۹	۵۰	۱۰	۲۰	۱۰۰
پذیرایی		۰	۰	۰	۰	۱۰	۲	۳۵	۷	۵۵	۱۱	۲۰	۱۰۰

۴. امور اجرایی

جدول ۵. ارزیابی امور اجرایی نشست

امور اداری	بسیار بد		بد		متوسط		خوب		بسیار خوب		مجموع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
نحوه اطلاع رسانی برگزاری	۰	٪۰	۰	٪۰	۵	٪۲۵	۹	٪۴۵	۶	٪۳۰	۲۰	٪۱۰۰
ثبت نام	۰	٪۰	۱	٪۵	۲	٪۱۰	۹	٪۴۵	۸	٪۴۰	۲۰	٪۱۰۰
برخورد کارکنان	۰	٪۰	۰	٪۰	۱	٪۵	۵	٪۲۵	۱۳	٪۷۰	۲۰	٪۱۰۰

۵. نحوه اطلاع رسانی

جدول ۶. نحوه اطلاع رسانی

نحوه آگاهی		فراوانی	
		تعداد	درصد
وبگاه پژوهشگاه		۸	٪۴۰
خبرگزاری های تحت وب		۶	٪۳۰
فراخوان		۰	٪۰
سایر موارد		۶	٪۳۰
مجموع		۲۰	٪۱۰۰

۶. پیشنهاد موضوع از سوی پاسخ دهندگان: پاسخ دهندگان موضوع هایی را برای نشست های بعدی پیشنهاد کردند که در جدول ۷ ارائه شده اند:

جدول ۷. پیشنهاد موضوع برای نشست های بعد

ردیف	موضوع نشست
۱	روشهای افزایش اثربخشی آموزش الکترونیکی (فلسفه و اهداف آموزش الکترونیک)
۲	استراتژیهای آموزش - یادگیری برخط - بازاریابی آموزشی - بازاریابی یادگیری مجازی
۳	نقد و تحلیل نظامنامه یادگیری الکترونیکی مصوب سال ۱۳۹۰ وزارت علوم
۴	محتوای الکترونیکی روشها و چالشهای آن بر اساس تجارب دانشگاهها و مؤسسات
۵	اثربخشی الکترونیکی
۶	آسیب شناسی دوره های آموزش الکترونیکی

نیازهای مؤسسات ارائه دهنده آموزش	۷
آموزش الکترونیکی هوشمند	۸
آموزش و یادگیری الکترونیکی (مسائل و راهکارها)	۹
روش شناسی تحقیق در حوزه یادگیری الکترونیکی	۱۰
سواد اطلاعاتی	۱۱
مهندسی هستی شناسی (دکتر آسوشه)	۱۲

۷. **پیشنهاد و انتقاد:** جدول ۸ پیشنهادهای پاسخ دهندگان برای بهبود برگزاری نشست های بعدی را شرح می دهد.

جدول ۸. پیشنهاد و انتقاد برای برگزاری نشست های بعدی

ردیف	پیشنهاد / انتقاد
۱	ترجیحاً سمینارها در ساعت ۴ عصر برگزار شود.
۲	اجرای موضوعات تعاملی بیشتر، به پرسش و پاسخ فرصت بیشتری داده شود.
۳	ارائه راهکارها همواره کلی و آرمانی است.
۴	زمان سخنرانیها طولانی است. جمعاً برنامه ۱ ساعت شود (شامل ۵۰ دقیقه سخنرانی و ۱۰ دقیقه پرسش و پاسخ)
۵	لطفاً کادویی که به سخنران می دهید چیزی مفید و قابل حمل باشد. برخی از هدایای شما بیش از اندازه بزرگ یا سنگین یا غیر مفید است.
۶	خلاصه ای از مباحث ارائه شده در اختیار مخاطبان قرار گیرد.